

vább bennünk s zendül ki egy energikus akkorddal. Balladák hangulatában élő, kurucosan búsongó lélek ez a Komáromi János, valami meghatározható, magyarvallásos áhitattal telt, babonás hittel hívő örök-diák, melegsívű emberismerő és emberszerető, akit nem a véletlen hajt elárvult alakjai felé. Kisebb súlyú a másik Komáromi, a vállveregető, esúfondárosan nevető. *Csupán* vígnak szánt dolgaiból hamarosan elpárolog az élc, s van két-három novellája, melyekből könnyen kiérezni, hogy tulajdonképpen egynek születtek volna. Ezzel ki is jelöltük Komárominak, a tilinkó, a szegénylegények, a zúgó fenyevesek mélabús írójának igazi területét. Novelláskönyvében érdekesen domborodnak ki egy fiatal magyar tehetség markáns vonásai; nem szívesen tesszük le ezt a könyvét sem, míg végig nem olvastuk s különös alakjai felejthetetlenül tovább zsonganak bennünk.

Vajthó László.

Eckhart Ferenc: Bevezetés a magyar történelembe. (A Tudományos Gyűjtemény 6. füzeté.) Egy „Bevezetés”-nek a magyar történelembe a tudomány szempontjából nem kellett volna egyebet nyújtania, mint a magyar történelem kérdéseinek, ezek fejlődésének és jelen állásának ismertetését, úgy, amint történetírásunk mai álláspontján megismerte. Igaz, hogy akkor a szak tudósokon kívül más nem is igen olvasta volna el ezt a könyvet, de hiába is olvasta volna, hiszen a problémák megértésének éppen a történeti folyamat pontos ismerete az előfeltétele.

A szerzőt azonban kötötte az a körülmény, hogy műve a „Tudományos Gyűjtemény”-ben jelent meg, s így elsősorban a művelt közönségre való tekintettel kellett feltárnia nagy ökonomiával, de emellett világosan és élvezhetően a magyar történelem kérdéseit. A tudomány és a közönség érdekét úgy egyeztetette ki, hogy a kérdések összefoglaló ismertetéseként megírta a magyar nemzet rövid történetét és könyve végén összeállította a magyar történetírásnak azokat a termékeit, amelyek ténymegállapítás szempontjából nélkülözhetlenek.

Ez a látszólag igénytelen megoldás a lehető legszerencsésebb volt. A ma-

gyar *állam* életrajzát — minden követelménynek megfelelően — megírta Szekfű Gyula, de a magyar *nemzet* történetéről, csodálatos módon, nincsen rövid, de igazán tudományos és amellett élvezhető áttekintésünk. Rengeteg homály, botlás, illúzió, tudománytalan értékelés: — ennyit hoz magával az iskolai történeti tanulmányaiból a magyar „művelt ember”. Megdöbbentően keveset tud a közönségünk saját nemzete történetéből; csak némi halvány dátumok és nevek, egyes „színes” regék ködlenek előtte gyermekkori emlék gyanánt. Kipusztulóban van nálunk a megalapozott történeti tudás, s azzal együtt mindjobban vesztí a magyarság a ma jelenségeinek megítéléséhez szükséges távlatot.

Ezzel szemben Eckhart könyve mindenben megfelel a tudomány legmodernebb követelményeinek. Tisztában van a szerző a kérdésekkel minden vonatkozásukban, jól ismeri a szakirodalmat, biztosan ítél és kitűnően tudja, hogyan kell korszakok képét a nemzeti élet legjellemzőbb vonásaiban megörögzíteni. Tanulmányai a gazdasági élet bőséges ismertetése felé irányítják figyelmét, de azért felfogása sohasem lesz egyoldalú; a nemzet és az állam egyénfeletti élete minden vonatkozásában megnyilatkozik a műben, s bőséges magyarázatot nyernek az átalakulásokot előidézett külső és belső erők. Az a benyomásunk, hogy a szerző előtt egy igazán nagy probléma volt: a mai Magyarország s az ahhoz vezető történeti folyamat feltárása. Ezért szentel túlnyomó teret az újabb fejlődésnek; ezért foglalkozik oly behatóan a modern magyar gazdasági élet előzményével, Mária Terézia politikájával, — ezért ismerteti behatóan a XIX. század magyarságának politikai felfogására döntő befolyású reformkorszakot, a kiegyezés utáni kor parlamentáris életét, a pártpolitikai küzdelmeket és a nemzetiségi kérdést. S az ezeréves életet, bár a mű a fokozott tudományos követelményt is kielégíti, egyszerű, világos elbeszélésben élvezhetjük.

Olyosan és élvezetesen megírt munka. 160 lapja csak annyit nyújt, amennyit minden művelt magyar embernek tudnia kell nemzete történelméből, s — ami a fő —, úgy,

ahogyan tudnia kell. Ezért kíváncsian alkalmas arra, hogy sokan, szeretettel olvassák, s minden olvasójában fokozott történeti érdeklődést keltsen. *Miskolczy Gyula.*

Csánki-émlékkönyv. Csánki Desző az Országos Levéltár főigazgatója. Élete munkában, küzdelmekben s alkotásokban gazdag élet, amelynek eddig két nagy eredményét ismerjük. Mint tudós, emberfeletti szorgalommal megírt egy hatalmas munkát, amelyet belátható időn belül nem nélkülözhet a magyar történelemnek egy kutatója sem: Magyarország történeti földrajzát a Hunyadiak korában; mint tisztviselő, a legnehezebb viszonyokkal, kormányok közönyével dacolva, küzdötte, hogy értékehez méltó hajlékot kapott a világnak méreteiben egyik leghatalmasabb, legegységesebb levéltára. Október utolsó napjaiban ünnepelte őt az Országos Levéltár új épületének megalkotásáért a magyar tudományos világ, élén gr. Klebelsberg Kuno közoktatásügyi miniszterrel, aki maga is meleg érdeklődését és támogatását szentelte ennek az ügynek. A „Csánki-émlékkönyv“-et Csánki Desző tiszteletére az Országos Levéltár új palotájának elkészülte alkalmából ajánlotta fel a Magyar Történelmi Társulat.

Különösen érdekessé teszi ezt a könyvet, hogy gr. Klebelsberg Kuno előszavának kivételével minden cikket az Országos Levéltár tisztviselői írták. A tizenhárom értekezés közül egy (Dóry Ferencé) az Országos Levéltár megépítésének történetével foglalkozik, a többi szerzője érdeklődési körére és munkásságára vet világot. A történeti módszertan körébe tartozik Mályusz Elemér értekezése a helytörténeti kutatás feladatairól; Kossányi Béla, a magyar őstörténet munkása, az úzok és kománok XI–XII. század történetének egyes vitás kérdéseit dönti el; Anyos Lajos Budapest székesfőváros oklevéltárának előkészítéséről számol be, Mayer Béla a pápai bankárok magyarországi szerepét ismerteti a középkor végén. Külön ki kell emelnünk a kitünő módszerességgel, széles ismeretekkel megírt gazdaság- és közigazgatástörténeti értekezéseket: Herzog Józsefét a magyar kinstár háborús

hitelműveleteiről Grassalkovich kamaraelnöksége idején, Paulinyi Oszkárét a sóregálé kialakulásáról Magyarországon, Jánossy Dénesét a fiúmei kikötő kiépítéséről és Füglein Antalét Zólyom megye XVI. századbeli közigazgatásának történetéről. Kapossy János alapos művészettörténeti értekezése (A m. kir. udvari kamara építészeti Mária Terézia és II. József korában) mellett ugyan csak széleskörű levéltári kutatás alapján, érdekesen világítja meg Lukinich Imre gr. Pálffy János főparancsnoki megbízatásának körülményeit. Fekete Lajos, törökkori emlékeink képzett kutatója hódoltságkori oszmanli-török helyneveinket magyarozza meg, míg Miskolczy Gyula legújabbkori történelmünk egy életbevágó problémájáról, a horvát kérdéstről ad áttekintést kutatásai nyomán.

Ezek között az értekezések között nincs egy sem, amely eredményében nem nyújt valami lényegesen újat, vagy amelyet módszere és a szerzője által feltárt új történeti anyag nem tesz értékesé. Az Országos Levéltár tisztviselő-karát tudományos felfogásában egységes szellem hatja át, jellemző tulajdonsága a mélyreható, alapos kutatás megbecsülése, a kérdések hiánytalan végiggondolása és a történeti élet sokoldalú felfogása. E jelenség mellett nem lehetünk el közönyösen, hiszen történetírásunk jövője egyetemi oktatásunk mellett elsősorban nagy közintézményeink, az Országos Levéltár és a Magyar Nemzeti Múzeum szellemétől, tisztviselőik útbaigazító működésétől függ.

Az Országos Levéltár tudományos irányát igen kedvező világításban mutatja be az ismertetett mű. Kétségkívül az ünnepelt érdeme, hogy munkatársaiban kiápolta, kifejlesztette a tudományos szellem egységes vonásait. A tiszteletére kiadott emlékkönyv hivatalosan mint az Országos Levéltár új palotájának harcosát üdvözli, de egyúttal felül is emeli ezen személyének jelentőségét, mikor mint a magyar tudományos élet egyik vezéralakjának a fiatalabb tudós nemzedék melegszívű pártfogójának és irányítójának vonásait rögzíti meg. *m-a.*

Akadémia, Múzeum, Egyetem. Bármily vázlatosan is, de illő megemlé-